

Ondernemen of loondienst

Zelftest ondernemersvaardigheden

Financiële zelfredzaamheid: HAVO

Inhoudsopgave

Inleiding.....	2
De opdracht	4
Omschrijving opdracht.....	4
Benodigdheden.....	4
Vorbereiding docent	4
De opdracht	5
Nabespreking (debriefing)	6
Literatuurlijst.....	7
Bijlage 1: de kaartjes variant 1.....	8
Bijlage 2: de kaartjes variant 2.....	12
Bijlage 3: omreken en scoretabel: <i>zelfstandig ondernemen, iets voor jou?!</i>	14
Bijlage 4: Kaartjes met onderwerp uit Driessen (2010)	16

Inleiding

Deze opdracht gaat over de keuze die leerlingen hebben om in (al dan niet in de toekomst) loondienst te gaan of om zelfstandig te ondernemen. Een groot deel van de leerlingen zal later (vast of tijdelijk) in loondienst gaan werken. Ondernemerschap trekt echter ook velen aan. Bij het maken van deze keuze tussen deze twee opties is het belangrijk om de consequenties zijn van het starten van een onderneming ten opzichte van het werken in loondienst.

Dit sluit aan bij eindterm B1 uit het rapport van Boot (2014), te weten:

“De kandidaat kan vraagstukken met persoonlijke financiële consequenties herkennen en (financieel) onderbouwde keuzes maken.

De kandidaat kan in dit verband:

11.1 bij de keuze voor een opleiding, werken in loondienst of zelfstandig ondernemerschap (niet-) financiële overwegingen betrekken als:

- *het belang van opleiding voor het individu en voor de samenleving*
- *de benadering van een opleiding als een investeringsvraagstuk*
- *de voordelen en nadelen van loondienst versus zelfstandig ondernemerschap” (Boot, 2014, p. 68)*

Dit sluit tevens aan bij Subdomein B2: De oprichting van een eenmanszaak; De kandidaat kan het proces voor en rond de oprichting van een eenmanszaak beschrijven en in de rol van ondernemer toepassen. Voor het centraal examen betekent dit het uitleggen van het proces rond de oprichting van een eenmanszaak en het beoordelen van de rol (en de keuzes) van de ondernemer hierin. Een van die keuzes behelst die van het besluiten of het beter is om in loondienst te gaan of om zelfstandig ondernemer te worden:

“de voor- en nadelen van een arbeidsrelatie versus zelfstandig ondernemerschap beoordelen.” (CVTE, 2016, p. 14)

In het specifiek gaat deze opdracht over het laatst genoemde punt, te weten de voor- en nadelen van loondienst versus zelfstandig ondernemerschap.

De doelen van de opdracht zijn hierna weergegeven in een versimpelde versie van de herziene taxonomie van Bloom (Krathwohl, 2002).

Beheersingsniveau Bloom	Leerdoel (de leerling...):
Memoriseren	
Begrijpen	<ul style="list-style-type: none"> • begrijpt wat werken in loondienst is • begrijpt wat zelfstandig ondernemen is • Begrijpt dat er onderscheid is tussen eigenschappen van iemand die in loondienst werkt en iemand die zelfstandig ondernemer is
Toepassen	<ul style="list-style-type: none"> • kan de voordelen en nadelen van loondienst versus zelfstandig ondernemerschap benoemen • kan aan de hand van opgedane inzichten in de toekomst wellicht een betere keuze maken tussen het werken in loondienst of als ondernemer (zzp'er) • kan aan de hand van <i>uitspraken</i> die (indirect) gaan over loondienst en zelfstandig ondernemen, bepalen welke persoonlijke eigenschappen het beste passen bij het werken in loondienst en welke het beste passen bij werken als zelfstandig ondernemen • Kan aan de hand van de <i>uitspraken</i> bepalen welke ondernemerseigenschappen er zijn.
Analyseren	
Evalueren	
Creëren	

In de docentenhandleiding hierna is beschreven hoe de opdracht is opgebouwd.

De opdracht

Hierna is beschreven waaruit de opdracht precies bestaat, wat de benodigdheden zijn, welke voorbereidingen de docent dient te treffen. Daarna is de opdracht zelf opgenomen. De opdracht is grotendeels gebaseerd op het boek 'de ondernemende ondernemer' van Martijn Driessen (2010). In dit boek is helder uiteengezet welke ondernemerseigenschappen een ondernemer dient te hebben, te weten:

- prestatiegerichtheid,
- zelfstandigheid,
- dominantie,
- sociale oriëntatie,
- effectiviteit of zelfvertrouwen,
- doorzettingsvermogen,
- de bereidheid om risico's te lopen.

Succesvolle ondernemers scoren hoger op deze eigenschappen dan niet-succesvolle ondernemers. Succes in deze context betekent het overleven in de eerste jaren dat de onderneming in bedrijf is (Driessen, 2010).

Omschrijving opdracht

Deze opdracht stelt leerlingen in staat om (uiteindelijk) de verschillen tussen zelfstandig ondernemen en loondienst te analyseren. Dit wordt gedaan met behulp van kaartjes die aan leerlingen worden uitgedeeld. Met behulp van deze 30 kaartjes kan de leerling voor zichzelf bepalen welke persoonlijke eigenschappen hem of haar geschikt maken als zelfstandig ondernemer of misschien juist meer geschikt maken om in loondienst te werken. De opdracht kan op meerdere manieren worden gedaan. Een beschrijving daarvan is te vinden bij 'de opdracht'.

Benodigdheden

Voor variant 1 dienen de kaartjes die opgenomen zijn in bijlage 1 dubbelzijdig in kleur te worden geprint (en eventueel gelamineerd). Per leerling dient een set kaartjes beschikbaar te zijn. Daarnaast zijn enveloppes nodig om de kaartjes in te stoppen. De kaartjes uit bijlage 1 zijn tevens ter beschikking gesteld in een aparte PDF waarin de marges goed zouden moeten zijn.

Voor variant 2 dienen de kaartjes die opgenomen zijn in bijlage 2 te worden geprint (en eventueel gelamineerd). Per leerling dient een set kaartjes beschikbaar te zijn. Daarnaast zijn enveloppes nodig om de kaartjes in te stoppen.

Voorbereiding docent

Bij variant 1 en 2 dient de docent de klas in te delen in groepen van vier. Om een zo hoog mogelijk leereffect te krijgen is het de bedoeling dat de docent heterogene groepen samenstelt. Eventueel kan dit gerandomiseerd.

Als geheugensteuntje voor de docent zijn alle kaartjes en de bijbehorende ondernemerseigenschappen integraal opgenomen in bijlage 4.

De opdracht

Allereerst start de docent met het laten zien van een portret of van meerdere portretten van succesvolle ondernemers (Steve Jobs, John de Mol, Bill Gates). Hierdoor kan door de leerlingen worden bepaald over welke kenmerken deze ondernemers in het algemeen beschikken. Vervolgens start de kaartjes opdracht.

Hierna volgt een korte beschrijving van de variaties. Uiteraard is de docent vrij om een eigen variatie te bedenken voor de opdracht.

Variant 1.

In groepen van vier wordt per groepje een set kaartjes uitgedeeld. De kaartjes zijn in dit geval gecategoriseerd; elke kleur is een categorie. Op de achterzijde van de kaartjes staat een letter die bij het kaartje hoort. Individueel dienen leerlingen per categorie één kaartje te kiezen. De letters dienen na afloop vertaald te worden naar een score. De score dient bij elkaar opgeteld te worden. Vervolgens bespreken de leerlingen in de groep wat het overstijgende thema is (analyseren): loondienst of zelfstandig ondernemen. Zodra dit duidelijk is, krijgen de leerlingen het stencil uit bijlage 3. Met dit stencil kunnen ze opnieuw individueel te bepalen in hoeverre ze eigenschappen bezitten die hen geschikt maakt om zelfstandig ondernemer te worden of eigenschappen die hen geschikter maken om in loondienst te gaan. Zodra dit duidelijk is, gaan de leerlingen met elkaar in gesprek over hun persoonlijke eigenschappen en bediscussiëren ze met elkaar wát dan die eigenschappen zijn die iemand moet hebben die zelfstandig ondernemer is, of wat de eigenschappen die eigenschappen zijn die iemand meer geschikt maken om in loondienst te werken.

Variant 2.

In groepen van vier ontvangt een ieder van de leerlingen de 30 kaartjes van de docent. Daarna kiest de leerling individueel de 5 kaartjes die op hem/haar het meeste van toepassing zijn. Vervolgens bespreken de leerlingen in de groep wat het overstijgende thema is (analyseren): loondienst of zelfstandig ondernemen. Zodra dit duidelijk is, gaan de leerlingen met elkaar in gesprek over hun persoonlijke eigenschappen en bediscussiëren ze met elkaar of de door hen gekozen kaartjes iets zeggen over of ze beter in loondienst kunnen werken of beter zelfstandig ondernemer kunnen zijn. Als niet duidelijk wordt wat het overstijgende thema is, kan de docent de twee begrippen 'zelfstandig ondernemen' en 'loondienst' op het bord schrijven. Daarna kunnen de leerlingen alsnog met elkaar in discussie. Vervolgens vindt de nabespreking plaats, zie 'nabespreking' voor vragen.

Nabespreking (debriefing)

In de debriefingsfase is het belangrijk dat de docent de juiste vragen stelt om te achterhalen wat er geleerd is en welke strategieën zijn gebruikt. De docent brengt hiermee expliciet leren naar voren.

Voorbeeld debriefingsvragen bij beide varianten:

- Wat was de reden dat er gestart werd met een portret van een succesvolle ondernemer?
- (afhankelijk van antwoord op vorige vraag): welke overeenkomsten hebben jullie gezien met de ondernemer en de teksten op de kaartjes?
- Welke overeenkomsten en verschillen hebben jullie gevonden op de kaartjes?
- Welke eigenschappen bezit je die volgens jou passen bij zelfstandig ondernemen?
(eigenschappen op bord schrijven in mindmap)
- Welke eigenschappen bezit je die volgens jou passen bij werken in loondienst?
(eigenschappen op bord schrijven in mindmap)
- Welke consequenties heeft het werken als zelfstandig ondernemer volgens jullie, uitgaande van de teksten op de kaartjes? **(consequenties op bord schrijven in mindmap)**
- Welke consequenties heeft het werken in loondienst volgens jullie, uitgaande van de teksten op de kaartjes? **(consequenties op bord schrijven in mindmap)**

Literatuurlijst

Boot. (2014). *Van M&O naar Bedrijfseconomie, ondernemerschap en financiële zelfredzaamheid*. Enschede: SLO.

CVTE. (2016). *Syllabus centraal examen HAVO 2020*. Utrecht: CVTE.

Driessen, M. (2010). *De ondernemende ondernemer*. Zwaag: Vior Webmedia.

Krathwohl. (2002). A Revision of Bloom's Taxonomy: An Overview. *Theory into Practice*, volume 41, number 4, 212-264.

Bijlage 1: de kaartjes variant 1

<i>Als ik aangifte van mijn inkomstenbelasting (zou moeten) doe(n), zou ik dat het liefst helemaal zelf uitzoeken en doen.</i>	<i>Als ik aangifte van mijn inkomstenbelasting (zou moeten) doe(n), zou ik dat het liefst advies vragen en het vervolgens zelf doen.</i>	<i>Als ik aangifte van mijn inkomstenbelasting (zou moeten) doe(n), zou ik dat het liefst laten doen door iemand met kennis en ervaring.</i>
<i>Ik bepaal zelf wanneer (en of) ik mijn kamer opruim.</i>	<i>Ik vind het vaak geen probleem om te doen wat mijn ouders mij vragen, maar soms maak ik liever mijn eigen keuzes.</i>	<i>Ik ga altijd naar de verjaardag van mijn tante (of oom) ook al heb ik daar geen zin in.</i>
<i>Ik ben een echte doorzetter: als ik iets wil, dan ga ik tot het uiterste om dit te realiseren.</i>	<i>Ik vind het leuk om tijdens het sporten het maximale eruit te halen, maar kan mij niet motiveren de sportwas te doen.</i>	<i>Ik heb moeite met mijzelf te zetten tot bepaalde taken: ik stel graag uit tot het laatste moment.</i>
<i>Ik krijg het warm of ik voel me ongemakkelijk als vreemden mij aanspreken.</i>	<i>Ik vind het fijn om alleen taken uit te voeren zonder dat ik (veel) contact heb met anderen.</i>	<i>Als ik in de trein zit klets ik vaak met de mensen die ik niet ken die naast mij zitten.</i>
<i>Ik heb liever 50% kans op € 100,- dan 100% kans op € 50,-.</i>	<i>Als ik met de trein reis ben ik meestal 3 minuten voordat de trein vertrekt op het station.</i>	<i>Ik heb liever 100% kans op € 50,- dan 50% kans op € 100,-.</i>
<i>Als ik met pensioen ga, wil ik een wereldreis maken met mijn partner en (eventuele) kinderen.</i>	<i>Tegen de tijd dat ik (fulltime) ga werken ga ik vast wel nadenken over mijn pensioen.</i>	<i>Ik ben totaal nog niet bezig met mijn pensioen. Wie dan leeft, die dan zorgt.</i>

<i>R</i>	<i>Q</i>	<i>P</i>
<i>O</i>	<i>N</i>	<i>M</i>
<i>L</i>	<i>K</i>	<i>J</i>
<i>I</i>	<i>H</i>	<i>G</i>
<i>F</i>	<i>E</i>	<i>D</i>
<i>C</i>	<i>B</i>	<i>A</i>

<p><i>Ik ben prima tevreden als ik een 5,5 haal voor een toets of verslag. Precies genoeg geleerd.</i></p>	<p><i>Meestal wil ik wel goede cijfers halen voor toetsen of verslagen, maar soms lukt het me niet om dat te bereiken.</i></p>	<p><i>Ik probeer altijd zo hoog mogelijke cijfers te halen bij toetsen of verslagen.</i></p>
<p><i>Ik weet nu al vrij goed welke baan ik later wil doen en hoe ik dat wil gaan bereiken.</i></p>	<p><i>Mijn doel voor dit jaar is het behalen van het schooljaar, daarna zie ik wel weer verder.</i></p>	<p><i>Vaak weet ik de dag van te voren pas of, en waarover we een toets hebben.</i></p>
<p><i>Als we in de klas in groepen moeten werken ben ik degene die eigenlijk altijd de leiding neemt omdat dat ik dit goed kan.</i></p>	<p><i>Als we in de klas in groepen moeten werken en niemand anders de leiding wil nemen vind ik het prima om dit te doen.</i></p>	<p><i>Als we in de klas in groepen moeten werken vind ik het prettig wanneer anderen de leiding nemen zodat ik volzaam kan zijn.</i></p>
<p><i>Als ik ergens écht voor ga, dan dwing ik dat ook af, of het nu linksom of rechtsom moet. Het lot helpt me daar echt niet bij.</i></p>	<p><i>Ondanks dat ik weet dat het eigenlijk niet helpt doe ik toch vaak een schietgebedje voorafgaand aan een belangrijke sportwedstrijd. Je weet maar nooit!</i></p>	<p><i>Ik denk dat mijn leven voor het grootste deel bepaald wordt door het lot.</i></p>

*	#	8
@	Z	Λ
X	M	Λ
n	l	S

Bijlage 2: de kaartjes variant 2

<i>Als ik aangifte van mijn inkomstenbelasting (zou moeten) doe(n), zou ik dat het liefst helemaal zelf uitzoeken en doen.</i>	<i>Als ik aangifte van mijn inkomstenbelasting (zou moeten) doe(n), zou ik dat het liefst advies vragen en het vervolgens zelf doen.</i>	<i>Als ik aangifte van mijn inkomstenbelasting (zou moeten) doe(n), zou ik dat het liefst laten doen door iemand met kennis en ervaring.</i>
<i>Ik bepaal zelf wanneer (en of) ik mijn kamer opruim.</i>	<i>Ik vind het vaak geen probleem om te doen wat mijn ouders mij vragen, maar soms maak ik liever mijn eigen keuzes.</i>	<i>Ik ga altijd naar de verjaardag van mijn tante (of oom) ook al heb ik daar geen zin in.</i>
<i>Ik ben een echte doorzetter: als ik iets wil, dan ga ik tot het uiterste om dit te realiseren.</i>	<i>Ik vind het leuk om tijdens het sporten het maximale eruit te halen, maar kan mij niet motiveren de sportwas te doen.</i>	<i>Ik heb moeite met mijzelf te zetten tot bepaalde taken: ik stel graag uit tot het laatste moment.</i>
<i>Ik krijg het warm of ik voel me ongemakkelijk als vreemden mij aanspreken.</i>	<i>Ik vind het fijn om alleen taken uit te voeren zonder dat ik (veel) contact heb met anderen.</i>	<i>Als ik in de trein zit klets ik vaak met de mensen die ik niet ken die naast mij zitten.</i>
<i>Ik heb liever 50% kans op € 100,- dan 100% kans op € 50,-.</i>	<i>Als ik met de trein reis ben ik meestal 3 minuten voordat de trein vertrekt op het station.</i>	<i>Ik heb liever 100% kans op € 50,- dan 50% kans op € 100,-.</i>
<i>Als ik met pensioen ga, wil ik een wereldreis maken met mijn partner en (eventuele) kinderen.</i>	<i>Tegen de tijd dat ik (fulltime) ga werken ga ik vast wel nadenken over mijn pensioen.</i>	<i>Ik ben totaal nog niet bezig met mijn pensioen. Wie dan leeft, die dan zorgt.</i>

<i>Ik ben prima tevreden als ik een 5,5 haal voor een toets of verslag. Precies genoeg geleerd.</i>	<i>Meestal wil ik wel goede cijfers halen voor toetsen of verslagen, maar soms lukt het me niet om dat te bereiken.</i>	<i>Ik probeer altijd zo hoog mogelijke cijfers te halen bij toetsen of verslagen.</i>
<i>Ik weet nu al vrij goed welke baan ik later wil doen en hoe ik dat wil gaan bereiken.</i>	<i>Mijn doel voor dit jaar is het behalen van het schooljaar, daarna zie ik wel weer verder.</i>	<i>Vaak weet ik de dag van te voren pas of, en waarover we een toets hebben.</i>
<i>Als we in de klas in groepen moeten werken ben ik degene die eigenlijk altijd de leiding neemt omdat dat ik dit goed kan.</i>	<i>Als we in de klas in groepen moeten werken en niemand anders de leiding wil nemen vind ik het prima om dit te doen.</i>	<i>Als we in de klas in groepen moeten werken vind ik het prettig wanneer anderen de leiding nemen zodat ik volgbaar kan zijn.</i>
<i>Als ik ergens écht voor ga, dan dwing ik dat ook af, of het nu linksom of rechtsom moet. Het lot helpt me daar echt niet bij.</i>	<i>Ondanks dat ik weet dat het eigenlijk niet helpt doe ik toch vaak een schietgebedje voorafgaand aan een belangrijke sportwedstrijd. Je weet maar nooit!</i>	<i>Ik denk dat mijn leven voor het grootste deel bepaald wordt door het lot.</i>

Bijlage 3: omreken en scoretabel: *zelfstandig ondernemen, iets voor jou?!*

Stap 1: reken je letters en/of tekens om naar scores:

A	=	3
B	=	2
C	=	1
D	=	3
E	=	2
F	=	1
G	=	3
H	=	2
I	=	1
J	=	1
K	=	2
L	=	3
M	=	3
N	=	2
O	=	1
P	=	3
Q	=	2
R	=	1
S	=	1
T	=	2
U	=	3
V	=	3
W	=	2
X	=	1
Y	=	3
Z	=	2
@	=	1
&	=	3
#	=	2
*	=	1

Stap 2: Bekijk wat deze score over jou zegt:

<p>Score 25 – 30</p>	<p>Zelfstandig ondernemen is waarschijnlijk niets voor jou. Je bent niet echt bereid risico's te lopen, okay, op safe spelen is ook prima. Je bent daarnaast ook niet echt dominant. Geeft niet. Dat betekent dat je misschien beter in loondienst kunt werken. Je hebt dan lekker veel zekerheid met betrekking tot je inkomen, je hoeft niet na te denken over je pensioen. Wie wil er nu moeilijk doen met ondernemen terwijl je prima in loondienst kunt werken?! Jij in ieder geval niet!</p>
<p>Score 20 – 24</p>	<p>Hoewel je misschien wat eigenschappen bezit die een zelfstandig ondernemer succesvol maken, is het nog maar minimaal. Je scoort in ieder geval niet op alle eigenschappen die een ondernemer succesvol maken. Loondienst lijkt de beste optie. Maar binnen je dienstverband kun je misschien wél díé eigenschappen die je als zelfstandig ondernemer ook hebt te gebruiken. Hoppa, maximaal uitbuiten die positie!</p>
<p>Score 15 – 19</p>	<p>Je hebt al veel goede eigenschappen die een zelfstandig ondernemer succesvol maken. Misschien vind je de belastingaangifte niet leuk om zelf te doen, je kunt in ieder geval wel goed netwerken en daarmee zorg jij wel ff dat die aangifte goed gedaan wordt. Je bent daarnaast waarschijnlijk iemand die goed in teams draait, die creatief is en het leuk vind om de leiding te nemen. Overweeg eens om serieus na te denken over je eigen bedrijf: kun je misschien toch sneller dan je dacht die droomauto rijden! Whoop-whoop!</p>
<p>Score 10 - 14</p>	<p>Bingo! Zelfstandig ondernemen is <i>what you got baby!</i> Taken snel oppakken, makkelijk op vreemden afstappen, <i>living on the edge</i>, het zijn allemaal eigenschappen die jou hét profiel geven waarmee je zeer waarschijnlijk heel goed zelfstandig kunt ondernemen. Je bent lekker eigenwijs, hebt een groot probleem oplossend vermogen en bent dominant als het moet. Ik zou vanavond al op zoek gaan naar jouw 'gat in de markt' en 'ns een bezoekje plegen aan de Kamer van Koophandel. Je bent ervoor geknipt! Ka-ching!</p>

Bijlage 4: Kaartjes met onderwerp uit Driessen (2010)

zelfstandigheid	<i>Als ik aangifte van mijn inkomstenbelasting (zou moeten) doe(n), zou ik dat het liefst helemaal zelf uitzoeken en doen.</i>	<i>Als ik aangifte van mijn inkomstenbelasting (zou moeten) doe(n), zou ik dat het liefst advies vragen en het vervolgens zelf doen.</i>	<i>Als ik aangifte van mijn inkomstenbelasting (zou moeten) doe(n), zou ik dat het liefst laten doen door iemand met kennis en ervaring.</i>
zelfstandigheid	<i>Ik bepaal zelf wanneer (en of) ik mijn kamer opruim.</i>	<i>Ik vind het vaak geen probleem om te doen wat mijn ouders mij vragen, maar soms maak ik liever mijn eigen keuzes.</i>	<i>Ik ga altijd naar de verjaardag van mijn tante (of oom) ook al heb ik daar geen zin in.</i>
doorzettingsvermogen	<i>Ik ben een echte doorzetter: als ik iets wil, dan ga ik tot het uiterste om dit te realiseren.</i>	<i>Ik vind het leuk om tijdens het sporten het maximale eruit te halen, maar kan mij niet motiveren de sportwas te doen.</i>	<i>Ik heb moeite met mijzelf te zetten tot bepaalde taken: ik stel graag uit tot het laatste moment.</i>
Sociale oriëntatie	<i>Ik krijg het warm of ik voel me ongemakkelijk als vreemden mij aanspreken.</i>	<i>Ik vind het fijn om alleen taken uit te voeren zonder dat ik (veel) contact heb met anderen.</i>	<i>Als ik in de trein zit klets ik vaak met de mensen die ik niet ken die naast mij zitten.</i>
risicobereidheid	<i>Ik heb liever 50% kans op € 100,- dan 100% kans op € 50,-.</i>	<i>Als ik met de trein reis ben ik meestal 3 minuten voordat de trein vertrekt op het station.</i>	<i>Ik heb liever 100% kans op € 50,- dan 50% kans op € 100,-.</i>
risicobereidheid	<i>Als ik met pensioen ga ik wil ik een wereldreis maken met mijn partner en (eventuele) kinderen.</i>	<i>Tegen de tijd dat ik (fulltime) ga werken ga ik vast wel nadenken over mijn pensioen.</i>	<i>Ik ben totaal nog niet bezig met mijn pensioen. Wie dan leeft, die dan zorgt.</i>

Prestatiegerichtheid	<i>Ik ben prima tevreden als ik een 5,5 haal voor een toets of verslag. Precies genoeg geleerd.</i>	<i>Meestal wil ik wel goede cijfers halen voor toetsen of verslagen, maar soms lukt het me niet om dat te bereiken.</i>	<i>Ik probeer altijd zo hoog mogelijke cijfers te halen bij toetsen of verslagen.</i>
Prestatiegerichtheid	<i>Ik weet nu al vrij goed welke baan ik later wil doen en hoe ik dat wil gaan bereiken.</i>	<i>Mijn doel voor dit jaar is het behalen van het schooljaar, daarna zie ik wel weer verder.</i>	<i>Vaak weet ik de dag van tevoren pas of, en waarover we een toets hebben.</i>
dominantie	<i>Als we in de klas in groepen moeten werken ben ik degene die eigenlijk altijd de leiding neemt omdat dat ik dit goed kan.</i>	<i>Als we in de klas in groepen moeten werken en niemand anders de leiding wil nemen vind ik het prima om dit te doen.</i>	<i>Als we in de klas in groepen moeten werken vind ik het prettig wanneer anderen de leiding nemen zodat ik volzaam kan zijn.</i>
effectiviteit of zelfvertrouwen	<i>Als ik ergens écht voor ga, dan dwing ik dat ook af, of het nu linksom of rechtsom moet. Het lot helpt me daar echt niet bij.</i>	<i>Ondanks dat ik weet dat het eigenlijk niet helpt doe ik toch vaak een schietgebedje voorafgaand aan een belangrijke sportwedstrijd. Je weet maar nooit!</i>	<i>Ik denk dat mijn leven voor het grootste deel bepaald wordt door het lot.</i>